

המתמטיקה של השכחה: בתוך כמה זמן שוכחים כוכב פופ?

ממאמרים אקדמיים, דרך אסונות טבע ועד ביוגרפיות של ידוענים, מחקר חדש מציע תשובה מתמטית לשאלה איך דועך הזיכרון הקולקטיבי של הציבור - ואיך ניתן להשפיע על כך

05:21 07.01.2019 [אסף רונאל](#)

בריטני ספירס, אחת מכוכבות הפופ הגדולות של תחילת העשור הקודם, הודיעה באחרונה כי היא לוקחת הפסקה לא מוגבלת בזמן מהקריירה המוזיקלית שלה. בעבר כבר נעלמה ספירס מעיני הציבור והצליחה לעשות קאמבק מוצלח, אבל עולה השאלה בתוך כמה זמן עליה לשוב לפני שמעריציה ישכחו אותה. מחקר חדש מציע תשובה מתמטית לשאלה זו — כיצד דועך הזיכרון הקולקטיבי? לפי המחקר, שהתפרסם בחודש שעבר בכתב העת המדעי Nature Human Behaviour, תשומת הלב הציבורית המוקדשת לנושאים שונים — ממאמרים אקדמיים, דרך סרטים ושירי פופ ועד כוכבי טניס — דועכת בהתאם לחוק מתמטי עם שני שלבים מובחנים. החוקרים, ממעבדת התקשורת של המכון הטכנולוגי של מסצ'וסטס (MIT) סבורים שהגילוי שלהם יוכל לסייע לאנשי ציבור, מפוליטיקאים ועד פעילים למען הסביבה, למצוא דרכים להישאר בתודעה.

החוקרים התבססו על ניתוחי "ביג דאטה" כדי לפענח את דפוס השכחה הקולקטיבית. מכיוון שאי אפשר למדוד זיכרון ושכחה ישירות, החוקרים השתמשו במדד קרוב: תשומת לב ציבורית. ובימינו אנו, כשכל תנועה שאנחנו עושים ברשת מתועדת, לא קשה למצוא שפע מידע על תשומת הלב שמקבלים אובייקטים תרבותיים שונים. לצורך זה, החוקרים ניתחו את מספר הצפיות בדפי ויקיפדיה של 1,700 כוכבי ספורט, בציטוטים של כמעט חצי מיליון מאמרים בנושאי פיזיקה ו-1.7 מיליון פטנטים ובמספרי השמעה של 33 אלף שירים ו-15 אלף קדימונים לסרטים ביוטיוב.

החוקרים הניחו כי הירידה בפופולריות של אובייקטים תרבותיים קורית בהתאם לעקומה בעלת שני שלבים: ראשית, הזיכרון הקולקטיבי יורד בחדות, אבל בהמשך הדעיכה מאטה באופן משמעותי והעקומה מתמתנת בהרבה. החוקרים גילו כי אותה עקומה מאפיינת את כל אחד מהאובייקטים התרבותיים שנחקרו, אם כי אורך כל שלב משתנה בין אובייקט לאובייקט. למשל, הירידה החדה והקצרה ביותר בתשומת הלב היתה של שירי פופ - פחות משש שנים - בעוד העניין בביוגרפיות של כוכבי ספורט דעך בקצב האטי ביותר בשלב הראשון, שנמשך 20 עד 30 שנה.

לפי החוקרים, ההסבר לכך הוא שהשלב הראשון, של הירידה המהירה, קשור בעיקר למה שהם מכנים תהליך של זיכרון תקשורתי, שהוא העברה ישירה מפה לאוזן של מידע. השלב השני, הם משערים, קשור לזיכרון תרבותי, שמתמשך בזכות התיעוד הפיזי של המידע. מסקנת החוקרים היא שתיעוד המידע חיוני לשמירתו בזיכרון. במאמר משלים שהתפרסם בכתב העת, ציינו החוקרים כי אירועים כמו הוריקן סנדי, שזרע הרס בניו יורק וניו ג'רזי ב-2012, נותר בזיכרון ועורר מודעות להשפעות שינויי האקלים כל עוד התנהל הדיון בנזקים שהוא גרם. אולם ככל שהזיכרון הקולקטיבי של הנזק התעמעם, כך גם הדאגה משינויי האקלים דעכה.

כפי שהחוקר הראשי כריסטיאן קנדיה הסביר לאתר חדשות המדע popular Science, המחקר שלהם מציע תובנות על גורמים שעוזרים לאובייקט תרבותי להישאר בזיכרון, כמו תבניות נרטיביות שנותנות פשר לאירועים שונים במקביל, מקצב פשוט או קשר לחיי היומיום. "אנו, כחברה, מאזינים לכוכבי פופ כמו אריאנה גראנדה או מריה קארי", הסביר קנדיה, והפופולריות שלהם קשורה בעיקר

לזיכרון התקשורת. הפופולריות של אמנים עכשוויים, טוען קנדיה, נוצרת "במועדונים, ברים ומפגשים בין חברים". בניגוד לכך, כשהנוער של היום שומע ביטלס, הוא עושה זאת בצורה מכוונת. להקות כמו הביטלס בדרך כלל לא מופיעות כחלק מ"אקטים של תקשורת או סוציאליזציה", טוען החוקר, שלא כמו הלהיטים שבראש מצעד הפזמונים היום. האלבומים של הביטלס, מסביר קנדיה, משומרים כיום כחלק מהזיכרון התרבותי באתרים כמו ספוטיפיי או יוטיוב. הם לא נשכחו, אבל האופן שבו אנו משתמשים בזיכרון הקולקטיבי של הלהקה הבריטית המצליחה בכל הזמנים השתנה.

החוקרים מציינים כי המודל שלהם לא מתאים לכל המקרים, וכי בכל תחום יש יוצאים מן הכלל שמשתמרים בזיכרון בניגוד לדפוס המקובל. אבל המחקר מראה כיצד הניתוח של מאגרי מידע עצומים יכול לחשוף תובנות על דפוסים תרבותיים חשובים, וכיצד הבנת דפוסים אלה יכולה להשפיע על המציאות עצמה. המחקר גם מראה כיצד אירועים שנראים מקריים ומבודדים פועלים בהתאם לדפוסים קבועים — כשמסתכלים עליהם בקנה המידה הנכון. או, כפי שמצטטים החוקרים את המשורר הצ'יליאני הנודע פבלו נרודה "האהבה כה קצרה, השכחה ארוכה כל כך".